

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **DE STINKENDE VUILNISBAK EUROPA.
“POUBELLE” VAN PIETER WATERDRINKER**

In 1884 verordonneerde de Parijse prefect Poubelle dat elk huishouden een vuilnisbak met een deksel moest krijgen. Pieter Waterdrinkers roman *Poubelle* is te lezen als een evocatie van de onmogelijkheid om het menselijke vuil onder een deksel weg te stoppen. Hij plaatst zichzelf in de traditie van W.F. Hermans, iemand die, zoals een personage in de roman zegt, “de hypocriete vuiligheid van deze wereld doorheeft. En dat nog eens meesterlijk weet op te schrijven ook.”

Hoofdpersoon is Wessel Stols, een door stiefouders opgevoede, uit een eenvoudig milieu afkomstige jongen met een brandende ambitie een *homme de lettres* te worden. In bezwerend en meeslepend proza schildert Waterdrinker zijn opkomst en ondergang – ik hoef er geen doekjes om te winden, al op de eerste bladzijde geeft de schrijver prijs dat zijn antiheld vroegtijdig op het kerkhof eindigt. Maar terwijl hij alles verliest – zijn carrière, zijn status, zijn vrouw, zijn verstand – groeit in zijn hoofd op wonderlijke wijze ook het inzicht, in zichzelf en in de aard van dit kolkende tijdperk aan het begin van eenentwintigste eeuw.

Stols' levensverhaal heeft lange tijd het aanzien van een *succes story*. Aangespoord door een tegeltje waarop hij met viltstift “gezondheid, vrijheid,

Guy Verhofstadt spreekt de betogers op het Maidan-plein in Kiev toe.

creditcard” heeft geschreven – de heilige drie-eenheid van de westerse consumptiemaatschappij – verwerft hij in de reclamewereld een aardig kapitaal. Dan is hij vrij om te doen waar hij vanaf zijn jeugd van droomt: een roman schrijven. In zijn zoektocht naar stof en inspiratie zwerft hij van Biarritz naar Moskou, waar hij aan het bureau van de door hem diep bewonderde Tsjechov in de sporen van de meester tracht te treden, maar jammerlijk faalt.

Het is onmogelijk de draaikolk van ontwikkelingen waar Waterdrinkers schepping dan in terechtkomt hier in detail te schetsen. Ze mogen een aardig onwaarschijnlijkheidsgehalte hebben, in het literaire universum tussen de kaften van het boek zijn ze geloofwaardig. In vogelvlucht: nadat Stols als handelaar in op dubieuze wijze verkregen Russische kunst zijn beurs nogmaals heeft gespekt, raakt hij via een jeugdvriend verzeild in de politiek, als hoofdredacteur van het blad *Dageraad en Democratie*, gevierd columnist van een kwaliteitskrant en lid van het Europees Parlement.

Het is waar: Waterdrinker zet veel erg vet aan. Voor zijn schets van het Europees Parlement heeft hij zich, lezen we in de verantwoording, laten inspireren door Derk Jan Eppinks boek *Het rijk der kleine koningen* (uitgeverij Pelckmans, 2015). Daarin

schildert de oud-parlementariër voor Lijst Dedecker het Europees Parlement af als het thuishonk van Europaknuffelaars die alleen maar bezig zijn meer macht en geld naar Brussel te sluisen. Hormonen zouden er meer gewicht in de schaal leggen dan amendementen. Waterdrinker doet er nog een schepje boven op. Bij hem zijn de politieke assistentes wel bijzonder gretig om hun politieke bazen aan het gerief te helpen. Op een receptie denkt Stols in een schilderij van Ensor verzeild te zijn geraakt, als hij de aanwezigen aanschouwt: “Net als hij hunkerend naar aanzien en genot, voortgedreven door geilheid, geldingsdrang en egoïsme.”

Toch is zijn zedenschets van de dienaren van het Europese project tamelijk ontregelend. Voor lezing van *Poubelle* behoorde ik tot de categorie die ontroerd was door de wil van een aanzienlijk deel van de Oekraïense bevolking aansluiting te vinden bij Europa. Dat Europese politici op het Maidanplein hun steun gaven aan de opstandelingen, vond ik een mooi gebaar van solidariteit. In de roman is Wessel Stols een van hen. Hij houdt er een toespraak die woordelijk overeenstemt met de rede die de Nederlandse PvdA-politicus Jacques Monasch op 14 december 2013 op Maidan hield.

Maar later, als zijn duistere handelkje in

Russische kunst als een boemerang in zijn gezicht is teruggekeerd en het lot Stols in een kelder heeft geworpen als gevangene in Oost-Oekraïne van een pro-Russische militieleider met de naam Poubelle, en nog later, als de MH17 uit de lucht is geschoten, grijpt de twijfel hem naar de keel. Doordat de wrede Poubelle zijn perspectief aan hem toont: “Schenden wij het internationale recht? Zeker! Maar de Amerikanen met hun door louter egoïsme en hovaardige domheid ingegeven bombardementen dan niet? Van Tanger tot Aleppo, van Noord-Afrika tot het Midden-Oosten is het nu een puinhoop. Niet alleen hier in Oekraïne! En door wie? Door alleen ons Russen soms?”

In Stols' hoofd groeit het besef dat hij op Maidan “Glorie aan Oekraïne” stond te scanderen om zichzelf een glansrol te geven in plaats van uit werkelijke solidariteit. Dat hij zich in de strijd heeft gemengd van een land dat hij hoogstens oppervlakkig kent. Dat hij net als die andere bureaucraten in Brussel bleef offeren aan God waarin hij zelf nauwelijks nog geloofde, terwijl hij eigenlijk maar één ding diende: zijn eigenbelang. Hij ziet in hoe de riedel van rechtsstaat en democratie verhult dat de Europese buitenlandpolitiek vooral is gericht op het veiligstellen van de eigen economische belangen, van het gas uit Rusland, de olie uit Irak, en het schaliegas dat “De Koninklijke” in Oost-Oekraïne hoopt te winnen. Dat de mooie praatjes over solidariteit bedoeld zijn om toe dekken dat de kloof tussen arm en rijk, tussen de winnaars en de verliezers van de interne markt, dieper is dan ooit. Europa is als zijn studievriend uit een gegoed milieu die zijn leven als “een schone vijver waarin witte waterlelies drijven” presenteert, terwijl het feitelijk “een stinkende vuilnisbak” is.

Veilig terug in Amsterdam ziet Stols op televisie zijn opvolger als columnist in een kwaliteitskrant oreren over de ramp met de MH17. “Nee, hij was zelf nooit in Oekraïne geweest, noch in Rusland. Maar dat maakte voor zijn oordeel niets uit. Alles was glashelder. Europa, het Westen en Nederland zouden tegenover de Russen geen centimeter moeten toegeven, anders waren die arme mensen voor niets omgekomen. Brussel had Oekraïne slechts democratie, welvaart en vrede willen brengen, de Europese waarden van rechtvaardigheid en gerechtigheid.”

Ik beken het: zoals die columnist dacht ik ongeveer ook. Maar bij lezing van die passage voelde ik een zekere schaamte. Dat is wat literatuur, eerder nog dan krantenstukken, politieke betogen of filosofische uiteenzettingen, vermag: je zekerheden ondergraven, je wereldbeeld doen wankelen.

TOMAS VANHESTE

PIETER WATERDRINKER, *Poubelle*, Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam, 2016, 544 p.
